

kerer effektivt til millioner af mennesker, det danner og bekræfter synspunkter og sætter således den kulturelle og politiske dagsorden. Og vi, de perifere budskabers og alternative fremgangsmåders kommunikatorer, er misundelige. TV er vidt udbredt – det er vi ikke.

På den ene side føler vi, at vi har et budskab, der går imod strømmen, som viser alternative billeder og dagsordner og som er afgørende for vores fælles fremtid – et budskab, der går mod den almindelige udsendelse af globalt bras. Vi vil, at disse budskaber skal holdes fri af massemediernes forurening. Ideelt set ønsker vi dem ikke udsendt på TV, hvis det betyder fortynding og forvrængning af indholdet. På den anden side er vi misundelige. I årenes løb er vi blevet mere og mere professionelle til at forme vores budskaber. Og naturligt nok vil vi også gerne anerkendes for det, vi producerer. Og hvad er et mere oplagt ønske hos en billedproducent end at få sine billeder vist? Vi ønsker altså, at vores budskaber skal vises på TV, vi ønsker at opnå den tilfredsstillelse, det er, at blive set og lagt mærke til. Dette er et af vore stående dilemmaer.

Nogle af vore alternative produktioner har fundet vej til TV. Og efter al sandsynlighed vil vi fortsætte med at lægge moralsk pres på den globale kedsomheds linievogtere, så de lejlighedsvis accepterer en alternativ produktion eller co-produktion. Projekter som One World Week, lokale og regionale netværk og PBS-lignende kanaler er bevis for, at det kan lade sig gøre. Vi må også kunne udnytte den kendsgerning, at fjernsynsproduktion er blevet urimeligt omkostningskrævende. Traditionel fjernsynsproduktion er ikke længere leve-

dygtig. Netværk skærer ned på deres udenlandske korrespondenter. Faktisk er CNN det eneste netværk, der har en korrespondent i Afrika. Videojournalistik (baseret på én person/ét kamera) er blevet en attraktiv løsning for mange tv-kanaler. Så i fremtiden vil der være behov for at nå ud til det mindre publikum: De kæmpende kvinder i favelaen og menneskerettighedsaktivisten i El Salvador. Og der vil være et behov for en fælles Nord-Syd dagsorden for kommunikation.

I forfølgelsen af dette mål kunne udviklingsorganisationerne i Nord spille en rolle:

- 1) ved at integrere kommunikation i deres planlægning og udførelse af udviklingsprojekter. Dette ville kræve, at kommunikationsfolk skulle indgå i de relevante projektafdelinger.
- 2) ved effektivt at styrke eksisterende netværk for alternative og uafhængige producenter, ulandsoplysende NGOer og andre relevante aktører. Effektiv styrkelse betyder blandt andet, at der skal sættes penge af til formålet.
- 3) ved i Europa at lægge pres på statslige og regionale (EF) bistandsorganisationer om at øge deres bevillinger til projekter, der fremmer Syd-Nord dagsordenen på kommunikationsområdet.

Kristian Paludan, journalist og kultursociolog. Var indtil sin død i august '93 informationschef i Folkekirkens Nødhjælp samt formand for Kommunikationsnetværket under Kirkernes Verdensråd.

Kulturel afhængighed: tre dimensioner

Af Elizabeth Fox

*Begrebet kulturel afhængighed har altid spillet en stor rolle i den latinamerikanske mediedebat og -politik. Elizabeth Fox diskuterer begrebet både fra den praktiske side, mediepolitikken, og fra den teoretiske, udvikling af nye begreber om sammenhængen mellem kultur og økonomi. Hun viser, hvordan mediepolitikken på det latinamerikanske kontinent har udviklet sig gennem de sidste 30 år: De socialistiske regeringers forsøg i 60'erne og 70'erne på at beskytte den nationale kulturelle identitet gennem statsstyring af medierne. Militærregimernes brug af tv til propagandaformål. 80'ernes ekspansion i den privatejede latinamerikanske medieindustri med stor eksport af telenovela'er og endelig 90'ernes privatiseringsbølge. Til slut i artiklen beskrives nogle af de nye teorier og begreber om kulturel afhængighed, der er udviklet i Latinamerika de sidste år. Artiklen er en redigeret udgave af et paper præsenteret på IAMCRs konference i Guarujá, Brasilien, august 1992 og udgivet i tidsskriftet *Chasqui* (1993) i en redigeret udgave.*

I begyndelsen af 70'erne oplevede vi en strøm af videnskabeligt og politisk arbejde og offentlig debat i Latinamerika omkring »kulturel afhængighed«. Kulturel afhængighed blev generelt defineret som udenlandsk, især Nordamerikansk, herredømme over mediernes indhold og finansiering, og udenlandske virksomheders reklamer.

Kulturel afhængighed

På det tidspunkt var der rigeligt med beviser til støtte for beskyldningerne om USAs kulturelle dominans i regionen. Selvom de nordamerikanske tv-selskabers direkte investeringer i latinamerikanske tv-kanaler for størstedelen var faldet fra 60'ernes høje niveau, udgjorde film og tv-serier fra USA ca. 70% af den udenlandske sendeflade på latinamerikanske tv-skærme. I de fleste latinamerikanske lande stod reklamespots for nordamerikanske virksomheder, udfærdiget af reklamebureauer i USA, øverst på listen over de største annoncører. De store telegrambureauer Associated Press og United Press International, begge fra USA, var ansvarlige for mellem 60% og 83% af de internationale nyheder, inklusive nyheder om andre latinamerikanske lande, til næsten alle aviser i regionen (CIESPAL, 1967; Kaplun,

1973; Varis, 1973). I nogle lande i regionen førte den videnskabelige forskning og debat om kulturel afhængighed direkte til politisk handling. Det peruvianske militærstyre (1968-75) eksproprierede aviserne i hovedstaden Lima, nedlagde forbud mod programmet »Sesame Street« og kontrollerede radio og TV-kanaler med det formål at beskytte den nationale kultur og reducere den udenlandske afhængighed. Mens Salvador Allende var præsident i Chile (1970-73) var medierne en politisk slagmark. Præsident Carlos Andres Perez' første regering i Venezuela (1974-78) satte landets førende intellektuelle i gang med at udforme en ny national kulturpolitik.

Det, der er sket siden den heftige debat i Latinamerika, har både bidraget med dybde og forvirring, bredere udsyn og nye utopier i forhold til de første kritikker af og politiske tiltag mod kulturel afhængighed. Næsten et kvart århundrede efter at de første advarselssignaler lød, genlyder røsten fra før og bidrager til dagens debat. Her vil jeg undersøge tre aspekter af den kulturelle afhængighed, som den har udviklet sig i de 25 år, der er gået: 1) den fejlslagne statsdirigerede politik; 2) den frie markeds tiltrækningskraft og 3) den teoretiske udvikling af begreber og analyser, bl.a. folkelig kultur.

Første dimension: en fejlslagen statsstyret politik

På medicområdet opstod der reformbevægelser til fremme af folkelig deltagelse og et nationalt programindhold. Det skete i Cuba, Peru, Chile, Venezuela og Mexico. Argumenter mod kulturel afhængighed og forsøg på at genindføre »national« kontrol over den hjemlige mediestruktur og dens indhold spillede en betydelig rolle i disse reformbevægelser. I Cuba (1959), Peru (1968) og Chile (1970) anklagede de nye politiske regimer de private mediebesiddere og annoncører for at tilsidesætte befolkningsflertallets behov og for at udbrede en fremmedgørende massekultur, der gavnede ind- og udenlandske elitors økonomiske og politiske interesser. Det politiske reformarbejde fandt sted indenfor bevægelser med vidt forskellig politisk baggrund: marxistisk, nationalistisk/autoritær, socialistiske og liberale demokratier.

CUBA

Under revolutionen i 1959 overtog Fidel Castro kontrollen med et af Latinamerikas højst udviklede mediesystemer med et højere antal tv-apparater pr. indbygger end i noget andet latinamerikansk land. Hans regering overgav hovedparten af det privatejede medieudstyr og infrastrukturen til den statslige produktion af programmer indenfor sundhed, uddannelse og information. Cuban Film and Art Institute, der blev grundlagt i 1959, gjorde en ende på USAs dominans inden for film-distribution i landet og gav den cubanske filmindustri en saltvandsindsprøjtning. Filmstudier og teatre blev nationaliserede ligesom det skete med de private radiostationer og de seks private tv-kanaler. Der blev oprettet to landsdækkende tv-kanaler: én til nyheder og uddannelse og én til kultur og underholdning.

PERU OG CHILE

I Peru og Chile (og ti år senere i Nicaragua) forsøgte regeringerne at etablere et mediesystem, der var noget mindre centraliseret og statsstyret og lagde mere vægt på folkelig deltagelse end den klassiske marxistisk-leninistiske model, man anvendte i Cuba. Efter at have styrtet Fernando Belaunde i oktober 1968, proklamerede de militære styrkers revolutionære regering, at den ville befri Peru fra udenlandske investeringer og indflydelse.

Militæret udformede en ny presselov og oprettede en national telekommunikationsvirksomhed, et nationalt forlag, et statsejet reklamebureau, et statskontrolleret nyhedsbureau og et nationalt radio- og fjernsynsselskab. Militæret eksproprierede endvidere Limas dagblade (med planer om at overgive dem til »repræsentative sociale organisationer«) og tiltog sig aktiemajoriteten i de kommercielle radio- og fjernsynsstationer.

Før magtovertagelsen i 1970 havde Salvador Allendes venstreorienterede Unidad Popular fordømt den udenlandske indflydelse på de chilenske medier og kritiseret deres kapitalistiske og monopolagtige struktur. Da han kom til magten, præsenterede hans regering ikke nogen alternativ model for ejendomsretten til eller finansieringen af medierne. Allendes evne til at omforme mediestrukturen begrænsede sig til en forfatningsmæssig reform, vedtaget af den oppositionskontrollerede kongres, som sikrede den private ejendomsret til radio, aviser og tidsskrifter. I tre år før militærkuppet i 1973 kæmpede Unidad Popular mod en oppositionsvenlig presse, mens man uden held forsøgte at opretholde politisk kontrol over de statsjede medier og at fremme nationaliseringen af forlagsvirksomhed, film og pladeselskaber.

VENEZUELA OG MEXICO

Den mediepolitik, som regeringerne i Venezuela og Mexico bragte i forslag, optog en stor del af den offentlige debat, men blev aldrig gennemført til fulde. Reformforslagene kom ikke fra folk med baggrund i radikale bevægelser, der tog afstand fra de tidligere regimer, som det var tilfældet i Cuba, Peru og Chile. I begge lande var reformforslagene praktisk taget det første forsøg, nogen regering havde gjort i landenes historie på at regulere medierne eller tilføre aktiviteterne en public service dimension. I Venezuela forsøgte præsident Carlos Andres Perez, delvist som svar på krav fra intellektuelle og nationale kulturpersonligheder, at reformere de statsejede medier. Han udnævnte en kommission til at omorganisere de offentlige udgifter til annoncering og omstrukturere den offentlige administration af kulturelle institutioner for at imødekomme samfundets behov for information, uddannelse og underholdning. Kommissionen foreslog dannelsen af et »autentisk blandet system« af offentlige og private medier, som kunne give mulighed for at nå bredere ud geografisk, at give mere udviklingsorienterede informationer og

større folkelig deltagelse i udvælgelse og produktion af programmer.

I begyndelsen af 70'erne opstod der også nogle regionale bevægelser, som indirekte arbejdede mediepolitisk. De havde deres udspring i regionale økonomiske integrationsplaner såsom Andean Pact (Bolivia, Chile, Colombia, Ecuador, Peru, Venezuela). Andean Pact Cartagena-aftalen fra maj 1969 forbød al ny direkte udenlandsk investering i aktier i offentlige selskaber, forsikringselskaber, forretningsbanker og sektorer inden for finans, transport, annoncering og kommunikation.

Fællestræk i de nationale mediepolitikker

På trods af forskelle i den politiske filosofi, der inspirerede dem, havde mediepolitikkerne og -debatterne i Cuba, Peru, Chile, Venezuela og Mexico nogle fælles karakteristika: En bekymring for kulturel selvbestemmelse og et nationalt indhold, en tro på statens ansvar for at formulere politikker inden for kommunikation og kultur, et ønske om at nedbryde den traditionelle private kontrol og bane vejen for, at et bredere spektrum af sociale grupper kunne deltage i medieproduktion. Disse karakteristika lå til grund for en stor del af det latinamerikanske bidrag til debatten om en Ny International Informationsorden i UNESCO, i FN-systemet og i sammenslutningen af alliancefri lande.

De gentagne forsøg i de latinamerikanske lande på at opstille et »forsvar« mod kulturel afhængighed og den fejlslagne statsstyrede politik viser nationalstatens praktiske og politiske svagheder, når den på demokratisk vis skal agere som et filter, værn eller statholder mod de kræfter, der står for »kulturel afhængighed«, hvad disse kræfter end måtte være. Staternes søgen efter en national kommunikationspolitik og kulturel selvbestemmelse kolliderede med de økonomiske interesser hos nationale og transnationale kommercielle medievirksomheder. Dette gav anledning til protester fra lokal-, regional- og verdenspressen mod indblanding fra staten, mens det samtidig mislykkedes at inspirere eller frembringe institutioner til fremme af bredt funderet folkelig deltagelse i medierne. Med undtagelse af Mexico var der sjældent en effektiv, demokratisk forbindelse mellem de folkelige bevægelser og de nationale initiativer inden for mediepolitik. Derfor blev politikken i sig selv

udemokratisk og autoritær. Hvis kulturel afhængighed var et lands kontrol over medierne i et andet land, så skabte modgiften – øget statskontrol over nationale medier – andre problemer og gav kun få politiske fordele.

Dette paradoks, i en region med stærke erfaringer både med autoritære politiske styreformers og udenlandsk intervention, svækkede troværdigheden af en statsstyret national kommunikationspolitik som et værn for »national kultur«. I en region som den latinamerikanske med lande af enorm omend ofte ikke anerkendt kulturel forskellighed, blev begrebet om en enkelt »national kultur«, der skal beskyttes af en interesse-neutral stat mod udenlandsk indflydelse, mere og mere kontroversielt og endda udemokratisk.

Anden dimension: det frie markedes tiltrækningskraft

Med undtagelse af Brasilien blev forsøget på at indføre en politik, der skulle mindske den udenlandske indflydelse på medierne, forkastet af de militærstyrer, der var ved magten i de fleste latinamerikanske lande fra midten af 70'erne. Kommunikations»politik« under et militærstyre var en kombination af det frie markedes kommercielle ekspansion og teknologiske fornyelse smedet sammen med korrupsion, censur og statspropaganda. De autoritære regimer, der herskede i Brasilien (1964-85), Chile (1973-90), Uruguay (1973-85), Argentina (1976-84), Paraguay (1956-89) og meget af Mellemamerika udøvede næsten uindskrænket politisk kontrol over og censur af radio, fjernsyn, aviser og tidsskrifter. Samtidig medførte den frie markedspolitik, væksten i den private sektor og militærregimernes brug af reklamer en fremgang for de kommercielle medier.

Medierne, især fjernsynet, tjente militærregimernes politiske og økonomiske interesser godt. I samfund, hvor al politisk aktivitet var suspenderet, den offentlige sektor indskrænket og de fleste sociale aktiviteter var »privatiserede«, spillede fjernsynet en vigtig rolle i kommunikationen til masserne. Gennem tv spredte man information til et tvangspassiviseret massesamfund af politisk og socialt isolerede individer. Fjernsynet var også drivkraften par excellence i militærrets økonomiske mødel med tvungen modernisering og økonomisk liberalisering. (Cohn 1989 og Brunner et al, 1989).

Med genindførelsen af demokratisk valgte re-

geringer blev de værste former for statslig medie-censur og brug af propaganda bragt til ophør. Mediernes nye frihed betød dog ikke, at man genoplivede forsøgene på at indføre en national kommunikationspolitik, styrke kulturel selvbestemmelse eller konfrontere udenlandsk indflydelse på de hjemlige medier. Faktisk nævnte de nye demokratiske, politiske ledere sjældent medierne fra deres politiske ståsteder. Ej heller formulerede de en national kommunikationspolitik. Der var flere årsager til denne tilbageholdenhed: Den private sektors styrke, en tøven med at genindføre en stærk statsmagt, og politikernes stigende afhængighed af medierne, især fjernsyn, ved valg og valgkampagner. Et bevis herpå er »fjernsynskandidaterne« i 1989: Fernando Collor de Melo og Luis Inacio Lula da Silva i Brasilien og Carlos Menem i Argentina.

80'erne: Latinamerikanske medie-giganter vokser frem

Selvom de latinamerikanske økonomier i 1980'erne var svagere og mere tyngede af gæld end 10 år tidligere, var de latinamerikanske medier nationalt stærkere og bedre internationalt konsoliderede end i begyndelsen af 70'erne. Ud over den indenlandske vækst lå en stor del af de private mediers styrke og politiske uafhængighed i de latinamerikanske kommunikationskonglomeraters ekspansion igennem de foregående ti år både under militært og civilt styre. En ny generation af ledere og ejere – Globo i Brasilien, Televisa i Mexico, PanAmericana i Peru, Radio Caracas TV i Venezuela, Caracol i Colombia – kontrollerede nu regionens kommunikationsindustrier. Det frie markeds tiltrækningskraft og disse latinamerikanske medie-giganter muligheder for indtjening af udenlandsk valuta på eksportmarkederne i USA og Europa udløste spørgsmål om en »omvendt« kulturel afhængighed, f.eks. udtrykte Vesteuropæiske lande nu bekymring over strømmen af billige sydamerikanske sæbeoperaer på deres egne TV-kanaler.

Eksport af telenovelaer

Ved brug af simple fortællinger og universelle temaer er TELEVISA nu blevet verdens største producent af telenovelas og har etableret lokale produktionsfaciliteter til at producere telenovelas i andre latinamerikanske lande, f.eks. Brasilien og

Chile. Man har også produceret versioner af telenovelas med et internationalt lydspor til ikke-spansktalende lande til brug i deres egen synkronisering. TELEVISA's afhængighed af og fortsatte interesse i eksportmarkederne resulterer ofte i et indsmigrende, standardiseret produkt, der kan markedsføres hvorsomhelst, og som er lige så fjernt fra den kulturelle og sociale virkelighed i Mexico, som fortidens importerede TV-serier fra USA var det. Brasiliens TV Globo etablerede en international salgsafdeling i 1980 og indgik sin første salgsaftale om »Slavepigen Isaura« med det schweiziske TV Lugano. Snart derefter prøvede den italienske kommercielle kanal Rete-4 med »Isaura« og »Dancin'Days«. Disse to novelaer tog de italienske seere med storm. Novelaer produceret af TV Globo blev også vist i Frankrig, England, Spanien, Tyskland, Ungarn, Polen og Kina. I 1981 var Globos udenlandske salg kommet op på 3 mill. dollars. I 1987 var salget 14 mill. og idag ligger det tæt på 20 mill. dollars.

De hjemlige mediers eksportsucces betød desuden, at argumentation for »public service« og beskyttende regulering af de indenlandske kommunikationsindustrier i offentlighedens interesse, såsom Cartagena aftalen fra 1969, ikke længere var levedygtige i en periode med privatisering og deregulering, hvor man straffede udenlandsk gældstagnation og slankede de offentlige budgetter. Salg af nationale telekommunikationsvirksomheder i Argentina, Mexico, Chile og Venezuela til udenlandske firmaer i bestræbelsen for at tiltrække udenlandsk valuta og teknologi og forbedre og udvide de nationale telekommunikationsydelser var eksempler på den nye liberale ethos.

90'erne: privatiseringer i kommunikationssektoren

I december 1990 solgte den mexikanske regering for eksempel 20,4% af aktierne i Telefonos de Mexico, Telmex, for 1,76 mia. dollars. Køberen var et konsortium, ledet af en mexikansk entreprenør (Grupo Carso) med Southwestern Bell og France Telecom som minoritetsaktionærer. I maj 1991 blev ca. 50% af Telmex' aktier solgt på verdensmarkedet til et anslået beløb på 8 mia. dollars, idet hele virksomheden blev vurderet til 13 mia. dollars. Salget var en af de største og mest indbringende privatiseringer i den latinamerikanske historie. For at kunne finansiere de krævede investeringer sørgede nye afgiftsregler for afskaffelsen af statsaf-

giften på telefonsamtaler, som blev brugt til at finansiere andre sociale ydelser og forøge produktiviteten pr. linie fra det nuværende 400 USD til ca 700 USD – omtrent det samme som i industrialiserede lande. Udgiften til et telefonabonnement vil stige fra USD 4 om måneden til omkring USD 15, der er på niveau med taksten i industrilande.

I december 1989 iværksatte den argentinske præsident, Carlos Menem, et forsøg på at privatisere Entel, det nationale telekommunikationsmonopol. For at lette privatiseringen blev Entel delt op i en nordlig og en sydlig del, og udenlandsk ledede virksomhedsgrupper blev opfordret til at byde på 60% af hver halvdel. Virksomhederne fik en garanti på ti års beskyttet monopol på elementære serviceydelser og et afkast på 16%. Udover kapitaltilstrømningen og gældslettelsen ville privatiseringen spare regeringen for et årligt beløb på 1,46 mia. dollars – det beløb, som Entel hævdede at tabe hvert år. Den endelige pris, som Entel betalte til de nye europæiske og nationale ejere, udgjorde 4,9 mia. dollars i udenlandsk gæld, 380 mill. dollars i udestående renter på gælden og 214 mill. dollars kontant.

Ved at sælge de traditionelt offentligt ejede servicemonopoler med telefonselskaberne i spidsen, blev det vanskeligere at opretholde statslig repræsentation i ledelsen for radio og fjernsyn med det formål at sikre public service eller kulturel selvbestemmelse. Det mexikanske, offentlige tv-netværk Imevision, der blev etableret i 1970'erne under den mexikanske mediereform, blev privatiseret i 1991, og Chile, Argentina og Colombia har solgt eller er i færd med at sælge statsejede tv-licenser. Selvom udviklingen i retning af privatisering og deregulering hverken begyndte fra eller endte sine dage i Latinamerika – et eksempel herpå er de seneste ændringer i den statslige mediestruktur i republikkerne i den tidligere Sovjetunion og i landene i Østeuropa – bliver følgerne af denne udvikling i regionen forværret af dens økonomiske svaghed og de interne økonomiske forskelligheder. Der kan kun tiltrækkes udenlandsk kapital og teknologi til Latinamerika på bekostning af statens muligheder for at fordele de samfundsmæssige goder. Kulturel afhængighed eller udenlandsk kontrol af hjemlige medier er ikke længere et problem, men er blevet løsningen.

Tredje dimension: nye begreber og teorier

Ideen om kulturel afhængighed opstod i forbindelse med forestillingen om en massekultur, større udbredelse af radio og fjernsyn og internationale markeder for fjernsyn, tidsskrifter, film og video. Begrebet fokuserer på det totalitære potentiale i kulturindustrien og de elektroniske medier modsat tidligere former for »kulturel afhængighed« såsom religion og sprog. I denne tankegang ser man staten som et potentielt værn mod udenlandsk kulturel dominans. Teorien ser i det store og hele bort fra kompleksiteten hos den modtagende kultur og fra modstanden mod dominans, også blandt individer. Gennem de seneste ca. 25 år har videnskaben på to områder – kulturelle studier og verdenssystemer – tilføjet teoretisk dybde og historisk rigdom til den oprindelige idé om kulturel afhængighed.

Debatten om kulturel afhængighed blev struktureret omkring massemedierne, som var rammen om en meget synlig form for kulturel gennemstrømning fra et samfund til et andet. Kulturelle studier af Latinamerika har udvidet debatten til også at omfatte tilpasning til nye kulturmønstre, blandingskulturer og den transkulturelle integration, der har fundet sted i regionen siden den spanske erobring. Den kulturelle analyse begynder med ødelæggelsen af det materielle grundlag for den nationale arv efter erobringen og kolonialiseringen af Latinamerika:

de informatorer, der kunne huske deres forfædres ord, var døde, teknikker til at optegne og læse billedlig information var gået tabt; dokumenter var forsvundet, konfiskerede af de spanske religiøse ordener, ødelagt af indianere, eller simpelthen forsmet, således at de var blevet ulæselige (Rowe og Schelling 1991:21).

Der kan drages paralleller fra den katolske kirkes rolle i udbredelsen af »vestlig« kultur i Latinamerika til fjernsynets kulturelle betydning næsten fem hundrede år senere:

De indfødtes verden var karakteriseret af en ikke-Aristotelisk flyden i tid og rum, en gennemtrængelighed af ting og væsener, en multidimensionalitet, som undergravede vestlig tankemådes faste kategorier, opretholdt af Kirken mod Djævelen... Det var jesuitternes politik at anvende de indfødtes traditioner inden for sang, dans og teater for at gøre den kulturelle tilpasning så gennemtrængen-

de som muligt; for eksempel skrev de katolske salmer på de indfødtes sprog og satte de indfødtes musik til (Rowe og Schelling 1991:21).

Den spanske kulturs indtrængen med sproget og den katolske religion betød imidlertid ikke kun ødelæggelse. Den betød også gentagelse eller dobbeltydighed – en evne hos de koloniserede folk til at tyde forskellige tegnsæt samtidigt på en opfindsom måde. Europæiske og latinamerikanske videnskabsfolk har under kulturelle studier undersøgt, hvordan landbefolkningens folkelige kulturformer kommer til udtryk sammen med den moderne sektor på måder, der giver dem mulighed for at overleve og udvikle sig. I beskrivelsen af en række folkelige, kulturelle skikke fremhæver forskere ikke kun de undertrykkes evne til at drømme om en bedre verden, til at trodse samfundet ved at spille med på dets sprog, men også skikkens funktion som en kilde, hvorfra originale visioner om virkeligheden udspringer. Analysen af folkelige kulturer anvender udtryk som »omstilling« og »fornyset betydning« til at beskrive den konstante omformning af kulturelle tegn i medierne, som holder de folkelige ritualer i live og forhindrer dem i at blive fuldstændig opslugt af dominerende magtstrukturer (Rowe og Schelling 1991).

Analyser af folkekultur

De første, der analyserede kulturel afhængighed, kritiserede ideen om, at folkekulturen spiller en aktiv rolle. Det afleder opmærksomheden fra mediernes dominans og magt, mener de. Og bare fordi tilhørerne »aktivt producerer en forståelse i selve modtagerprocessen« er det ikke ensbetydende med, at resultatet ikke vil være homogenitet og afhængighed, men forskellighed og frihed. Dette synspunkt tager imidlertid ikke hensyn til de videre implikationer på et felt, der forsøger at forstå, hvordan sociale grupper dannes og handler i forhold til hinanden via metoder, der skaber eller manipulerer med forståelsen, og bliver politiske subjekter (Becker 1991).

[Undersøgelsen af folkelig kultur] kræver, at man hverken ser den kulturelle sfære som slet og ret afledt af den socio-økonomiske, som et rent ideologisk fænomen, ej heller tillægger den nogen metafysisk betydning, der går forud for den. Den ligger snarere i det afgørende område, hvor sociale konflikter opleves og vurderes (Rowe og Schelling 1991).

I en analyse af moderniseringen og massemedierne i Latinamerika har Jesús Martín-Barbero (1987) undersøgt de afbrudte forløb, som regionens kulturelle landskaber er gjort af, især diskontinuiteten mellem nationen og staten og den rolle, som inden- og udenlandske massemedier spiller politisk og ideologisk i nationaliseringen af de folkelige masser og dannelsen af massepublikum.

Mens man ved etableringen af national radio og film til en vis grad var opmærksom på kulturel forskellighed i landene, observerede Martín-Barbero, at med fremkomsten af fjernsyn tog en ny model sin begyndelse, drevet frem af en tendens til at danne et enkelt publikum. Martín-Barbero mener, at denne model tenderer mod ensretning af efterspørgslen gennem et imaginært forbrug, der ikke længere er nationalt men udelukkende er »skamløst transnationalt«. Det indebærer den samme type udvikling for alle de latinamerikanske lande og betyder, at kulturelle forskelligheder bliver til forhindringer. Martín-Barbero har fundet en anden nøglemekanisme, som dominerer tv, tendensen til fortætning af alle de tider og midlertidigheder, som Latinamerika udgøres af, til én enkelt tid, nutiden, den eneste tid, der kan måle produktivitet. Ifølge hans undersøgelser, konfronterer tv de forskellige og anakronistiske tider, som løber gennem den kulturelle realitet i disse lande, omformer og forsejler minder og homogeniserer talemåder og kropssprog som en grundlæggende betingelse for udvikling.

Martín-Barberos paradigme er ikke et »aktivt-publikums paradigme« af kulturel forskellighed som modvægt mod kulturel afhængighed. Og dog fornægter det ikke en anden kulturel oplevelse med en mangfoldig og aktiv bevidsthed i fortidens minder og nutidens konflikter og kreativitet (Martín-Barbero 1987). I løbet af de sidste 25 år har latinamerikanske forskere som Jesús Martín-Barbero, Néstor García Canclini, Mirko Lauer og Carlos Monsiváis placeret studierne af kulturel afhængighed inden for et bredere kulturelt perspektiv, hvor de undersøger de forskellige former for afvisning, tilpasning, refunktionalisering og omformning af minder og identitet, som foregår i medierne og hos publikum. Kulturel afhængighed lever ligesom kapitalisme sit eget liv udover de nationale grænser, og som kulturundersøgelser har vist gælder det samme for de kræfter, den krydses med i skabelsen og ødelæggelsen af synspunkter og identiteter.

Litteratur

- Becker, David (1991) »Beyond Dependency« in Dankwart Rustow og Kenneth Paul Erickson *Comparative Political Dynamics*, New York: Harper Collins.
- Brunner, José Joaquín, Carlos Catalan og Alicia Barrios (1989) »Chile: Transformaciones culturales y conflictos de la modernidad« in *Hacia un nuevo orden estatal en America Latina? 7. Innovación cultural y actores socio-culturales*, Buenos Aires: CLASCO.
- CIESPAL (1967) *Dos semanas de la prensa en America Latina*, Quito: CIESPAL.
- Cohn, Gabriel (1989) »Innovaciones en políticas culturales en Brasil« in *Hacia un nuevo orden estatal en America Latina? 7. Innovación cultural y actores socio-culturales*, Buenos Aires: CLASCO.
- Kaplun (1973) »La comunicación de masas in America Latina« in *Education Hoy*, no.5, Bogota.
- Martín-Barbero, Jesús (1987) *De los medios a las mediaciones: Comunicación cultural y hegemonía*, Barcelona: G. Gili.
- Rowe, William og Vivian Schelling (1991) *Memory and Modernity: Popular Culture in Latin America*, London: Verso.
- Schwoch, James (1990) *The American Radio Industry and Its Latin American Activities 1900-1939*, Chicago: University of Illinois Press.
- Sklar, Richard (1976) »Post-imperialism: A Class Analysis of Multinational Corporate Expansion« in *Comparative Politics*, no. 1.
- Wallerstein, Immanuel (1976) *The Modern World System*, New York: Academic Press.
- Varis, Tapio (1985) *International Flow of Television Programmes*, Paris: UNESCO.

Elisabeth Fox er forsker ved United States Information Agency i Washington. Hun har boet i Columbia i en årrække.